

Datum van inontvangstneming : 25/03/2019

Zaak C-87/19

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

7 februari 2019

Verwijzende rechter:

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (hoogste bestuursrechter, Litouwen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

23 januari 2019

Verzoekende partij:

TV Play Baltic AS

Verwerende partij:

Lietuvos radijo ir televizijos komisija

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Nietigverklaring van verweersters besluit om geen vrijstelling te verlenen van de heruitzendingsverplichting; verplichting tot het uitvoeren van bepaalde handelingen

Voorwerp en rechtsgrondslag van het verzoek om een prejudiciële beslissing

Uitlegging van artikel 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie

Uitlegging van artikel 2, onder m), van richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronischecommunicatienetwerken en -diensten (kaderrichtlijn)

Uitlegging van artikel 31, lid 1, van richtlijn 2002/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake de universele dienst en gebruikersrechten met betrekking tot elektronischecommunicatienetwerken en -diensten (universeledienstrichtlijn), zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/136/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009

Artikel 267, derde alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie

Prejudiciële vragen

- 1) Moet artikel 2, onder m), van richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronischecommunicatienetwerken en -diensten (kaderrichtlijn) aldus worden uitgelegd dat het „aanbieden van een elektronischecommunicatienetwerk” niet van toepassing is op activiteiten op het gebied van de heruitzending van televisie-uitzendingen via aan derden toebehorende satellietnetwerken, zoals de activiteiten die worden verricht door verzoekster?
- 2) Moet artikel 31, lid 1, van richtlijn 2002/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake de universele dienst en gebruikersrechten met betrekking tot elektronischecommunicatienetwerken en -diensten (universeledienstrichtlijn), zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/136/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009, aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat lidstaten een doorgifteverplichting (tot het uitzenden van een televisiezender via aan derden toebehorende satellietnetwerken en tot het aan eindgebruikers verschaffen van toegang tot deze uitzending) opleggen aan marktdeelnemers als verzoekster, die ten eerste via aan derden toebehorende satellietnetwerken een televisiezender uitzenden die is beschermd door een systeem voor voorwaardelijke toegang, daartoe signalen van op dat tijdstip uitgezonden televisieprogramma's (zenders) ontvangen alsook deze signalen omzetten, ze coderen en ze overdragen naar een kunstmatige aardsatelliet, vanwaar die signalen ononderbroken worden teruggezonden naar de aarde, en die ten tweede televisiezenderpakketten aan klanten aanbieden en daartoe eindgebruikers tegen vergoeding de mogelijkheid bieden om toegang tot die beschermde televisie-uitzending (of een deel daarvan) te krijgen door middel van uitrusting voor voorwaardelijke toegang?
- 3) Moet artikel 31, lid 1, van richtlijn 2002/22, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/136, aldus worden uitgelegd dat voor de toepassing van die bepaling elektronischecommunicatienetwerken (in casu een satellietomroepnetwerk) niet worden geacht voor een significant aantal eindgebruikers hun belangrijkste bron (belangrijkste middel) te zijn om televisie-uitzendingen te ontvangen indien die netwerken voor slechts ongeveer 6 % van alle

- eindgebruikers (in casu huishoudens) die belangrijkste bron (dat belangrijkste middel) zijn?
- 4) Moet bij de beoordeling of toepassing van artikel 31, lid 1, van richtlijn 2002/22, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/136, gerechtvaardigd is, rekening worden gehouden met de internetgebruikers die kosteloos live op internet kunnen kijken naar de betreffende televisieprogramma's (of een deel daarvan)?
 - 5) Moet artikel 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat lidstaten aan marktdeelnemers als verzoekster een dwingende verplichting opleggen om kosteloos via elektronischecommunicatienetwerken een televisiezender heruit te zenden, wanneer de omroep ten behoeve waarvan die verplichting is ingevoerd, volkomen in staat is de televisiezenders in kwestie zelf met zijn eigen vermogen via hetzelfde netwerk uit te zenden?
 - 6) Moet artikel 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat lidstaten aan marktdeelnemers als verzoekster een dwingende verplichting opleggen om kosteloos via elektronischecommunicatienetwerken een televisiezender heruit te zenden, wanneer die verplichting op slechts ongeveer 6 % van alle huishoudens betrekking zou hebben en de betrokken huishoudens de mogelijkheid hebben naar die televisiezender te kijken via het terrestrische omroepnetwerk of internet?

Aangevoerde Unierechtelijke bepalingen

Artikel 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie

Overwegingen 2 en 3 van richtlijn 2002/19/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake de toegang tot en interconnectie van elektronischecommunicatienetwerken en bijbehorende faciliteiten (toegangsrichtlijn), zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/140/EG

Overweging 5 en artikel 2, onder a), c), j) en m) van richtlijn 2002/21

Overwegingen 44 en 45 en artikel 31, lid 1, van richtlijn 2002/22, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/136

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Artikel 2, leden 34, 58 en 60, van de Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (Litouwse wet op de informatievoorziening aan het publiek) (zoals gewijzigd bij wet nr. XI-1048 van 30 september 2010)

Artikel 2, lid 58, artikel 30 en artikel 33, leden 5 tot en met 9, van de Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (Litouwse wet op de informatievoorziening aan het publiek) (zoals gewijzigd bij wet nr. XII-1731 van 21 mei 2015)

Leden 78 en 80 tot en met 83 van de Transliavimo veiklos ir retransliuojamo turinio licencijavimo taisyklės (regels voor het vergunnen van omroepactiviteiten en van de inhoud voor heruitzending), goedgekeurd bij beschikking nr. ĮV-281 van de minister van Cultuur van 1 april 2011 (zoals gewijzigd bij beschikking nr. ĮV-659 van 30 september 2015)

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 1 Verzoekster, TV Play Baltic AS (voorheen genaamd Viasat AS), is een in Estland gevestigde vennootschap die zich bezighoudt met distributie van pakketten satellietbetaaltelevisiezenders in Litouwen. Bij de uitvoering van haar activiteiten maakt zij tegen vergoeding gebruik van het aan derden toebehorende satellietnetwerk (of afzonderlijke netwerkelementen) en van diensten die daarmee verband houden.
- 2 Na wijzigingen van de wet op de informatievoorziening aan het publiek op 21 mei 2015, zijn verzoeksters activiteiten op grond van het nationale recht met ingang van 1 oktober 2015 gelijkgesteld met activiteiten op het gebied van de heruitzending van televisie-uitzendingen. Sinds laatstgenoemde datum is verzoekster onder meer verplicht tot heruitzending van alle ongecodeerde televisiezenders van de overheidsinstantie Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (Litouwse nationale radio- en televisieomroep; ook: „LRT”), waaronder „LRT Kultūra”. In dit stadium van de beoordeling van de zaak is er geen reden om eraan te twijfelen dat verzoekster moet worden beschouwd als een marktdeelnemer die op grond van het nationale recht diensten verricht op het gebied van heruitzending.
- 3 Omdat LRT weigerde de kosten die waren verbonden aan de overdracht van het signaal van de televisiezender „LRT Kultūra” naar een kunstmatige aardsatelliet voor haar rekening te nemen, heeft verzoekster op 1 oktober 2015 bij de Lietuvos radijo ir televizijos komisija (radio- en televisiecommissie, Litouwen; hierna: „LRTK”) een verzoek ingediend om te worden vrijgesteld van de verplichting tot heruitzending van die televisiezender.
- 4 Bij het betwiste besluit heeft de LRTK dat verzoek afgewezen.
- 5 Verzoekster heeft bij de Vilniaus apygardos administracinis teismas (bestuursrechter in eerste aanleg Vilnius, Litouwen) beroep ingesteld en daarbij onder meer gevorderd dat het besluit van de LRTK zou worden vernietigd, dat de LRTK zou worden opgedragen een nieuw besluit vast te stellen waarbij verzoekster zou worden vrijgesteld van de verplichting tot heruitzending van de televisiezender „LRT Kultūra” (thans „LRT Plus”) van de overheidsinstantie

Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, en dat een beslissing zou worden genomen over de kosten die verzoekster in de procedure moest maken.

- 6 Verweerster (de LRTK) en de belanghebbende derde (Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija) hebben betoogd dat verzoeksters beroep moet worden verworpen.
- 7 Bij vonnis van 4 januari 2017 heeft de Vilniaus apygardos administracinis teismas verzoeksters beroep gedeeltelijk gegrond verklaard, maar tevens geoordeeld dat verweersters besluit terecht was vastgesteld voor zover daarbij verzoeksters verzoek om te worden vrijgesteld van de verplichting tot heruitzending van de televisiezender „LRT Kultūra” was afgewezen. Het op deze afwijzing betrekking hebbende onderdeel van het beroep heeft zij verworpen.
- 8 Met het door haar ingestelde hoger beroep vordert verzoekster dat het vonnis van de Vilniaus apygardos administracinis teismas wordt vernietigd en dat een nieuw vonnis wordt gewezen waarbij haar beroep volledig gegrond wordt verklaard en een kostenveroordeling te haren gunste wordt uitgesproken.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzingsbeslissing

Toepassing van de universeledienstrichtlijn op de rechtsbetrekkingen in kwestie

- 9 In de onderhavige zaak rijst allereerst de vraag of de krachtens het nationale recht op verzoekster rustende verplichting tot heruitzending van onder meer de televisiezender „LRT Kultūra” („LRT Plius”) binnen de werkingssfeer van artikel 31 van de universeledienstrichtlijn valt.
- 10 Op grond van dat artikel mogen lidstaten redelijke doorgifteverplichtingen opleggen indien deze „noodzakelijk zijn om duidelijk omschreven doelstellingen van algemeen belang te verwezenlijken” en „evenredig en transparant” zijn (zie bijvoorbeeld arrest van 3 maart 2011, Commissie/België, C-134/10, EU:C:2011:117, punt 50). Aangezien een cultuurbeleid volgens vaste rechtspraak van het Hof een dwingende reden van algemeen belang kan vormen die onder meer een beperking van de vrijheid van dienstverrichting rechtvaardigt (zie in die zin arresten van 13 december 2007, United Pan-Europe Communications Belgium e.a., C-250/06, EU:C:2007:783, punt 41, en 3 maart 2011, Commissie/België, C-134/10, EU:C:2011:117, punt 44), twijfelt de kamer er in dit stadium van de beoordeling van de zaak niet aan dat de inhoud van de televisiezender „LRT Kultūra” („LRT Plius”), waaraan de „must-carry”-status is toegekend, in wezen moet bijdragen tot de verwezenlijking van die doelstelling van algemeen belang.

Erkenning van verzoekster als aanbieder van een elektronischecomunicatienetwerk

- 11 Het is in casu noodzakelijk om met name na te gaan of verzoekster in omstandigheden als die van de onderhavige zaak daadwerkelijk niet moet worden beschouwd als een marktdeelnemer die elektronischecomunicatienetwerken aanbiedt als bedoeld in artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn.
- 12 Het „aanbieden van een elektronischecomunicatienetwerk” als bedoeld in die bepaling wordt in artikel 2, onder m), van de kaderrichtlijn gedefinieerd als „het bouwen, exploiteren, leiden of beschikbaar stellen van een dergelijk netwerk”.
- 13 Een „elektronischecomunicatienetwerk” zelf wordt door de Uniewetgever gedefinieerd als „de transmissiesystemen en in voorkomend geval de schakel- of routeringsapparatuur en andere middelen, waaronder netwerkelementen die niet actief zijn, die het mogelijk maken signalen over te brengen via draad, radiogolven, optische of andere elektromagnetische middelen waaronder satellietnetwerken, vaste (circuit- en pakketgeschakelde, met inbegrip van internet) en mobiele terrestrische netwerken, elektriciteitsnetten, voor zover deze voor overdracht van signalen worden gebruikt, netwerken voor radio- en televisieomroep en kabeltelevisienetwerken, ongeacht de aard van de overgebrachte informatie” [artikel 2, onder a), van de kaderrichtlijn].
- 14 Bij het verrichten van activiteiten op het gebied van de heruitzending van televisie-uitzendingen (zoals die in het nationale recht worden gedefinieerd) maakt verzoekster gebruik van aan andere marktdeelnemers toebehorende communicatie-infrastructuur die bestemd is voor de ontvangst en codering van televisieprogramma’s (uitzendingen) en voor de overdracht van de relevante signalen via een kunstmatige aardsatelliet naar eindapparatuur die deze signalen decodeert. Met andere woorden, verzoekster is niet de eigenaar van het elektronischecomunicatienetwerk (of de afzonderlijke elementen daarvan), zij is niet direct betrokken bij het onderhoud en het beheer van dit netwerk (of de afzonderlijke elementen daarvan), en zij maakt in beginsel tegen vergoeding gebruik van (satelliet)communicatienetwerken (of netwerkelementen) die door derden – waaronder de exploitant van de kunstmatige aardsatelliet – met het oog op de overdracht van haar signalen worden beheerd en onderhouden. Aangenomen mag evenwel worden dat dit feit alleen niet altijd afdoet aan de opvatting dat een marktdeelnemer (in casu verzoekster) die de betreffende infrastructuur (of afzonderlijke netwerkelementen) gebruikt, voor de toepassing van artikel 2, onder m), van de kaderrichtlijn moet worden beschouwd als aanbieder van een elektronischecomunicatienetwerk.
- 15 Immers, zoals blijkt uit overweging 3 van de toegangsrichtlijn, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/140, „kan [een exploitant] eigenaar zijn van het betrokken netwerk of de betrokken faciliteiten of kan [hij] deze geheel of gedeeltelijk huren”. Wanneer verzoekster satelliettelevisiediensten verricht, moet zij – teneinde haar klanten in staat te stellen naar televisiezoekers te kijken die niet worden

uitgezonden via een satellietnetwerk (de televisiezender in kwestie wordt ook niet via een kunstmatige aardsatelliet uitgezonden) – zorgen voor de geschikte infrastructuur die noodzakelijk is voor de overdracht van signalen naar de eindapparatuur van de klant. Zij moet dus – door het sluiten van overeenkomsten met marktdeelnemers die de betreffende satellietnetwerkelementen (apparatuur) beheren – middelen van dat netwerk verwerven, zoals huurlijnen en een „plek” op een kunstmatige aardsatelliet, die uitsluitend worden gebruikt voor het produceren en overdragen van verzoeksters signalen. Dit wijst erop dat het juist die marktdeelnemer is die onder meer – door het koppelen van afzonderlijke netwerkelementen – een transmissiesysteem creëert dat bestemd is voor het ontvangen, omzetten en coderen, alsook naar een kunstmatige aardsatelliet overdragen en vanaf daar uitzenden naar eindgebruikers, van uitzendingen van de televisiezenders die in zijn gedistribueerde pakket zijn opgenomen. Bovendien maakt verzoekster gebruik van uitrusting voor voorwaardelijke toegang (aan eindgebruikers ter beschikking gestelde decodeerapparatuur en codekaarten), zodat zij alleen beslist over het verlenen van toegang tot de beschermde televisie-uitzending. Derhalve lijkt het vermoeden gewettigd dat verzoeksters activiteiten op het gebied van het heruitzenden van televisie-uitzendingen via een satellietnetwerk en het aan particuliere klanten bieden van de mogelijkheid om de betreffende signalen te ontvangen en te decoderen met behulp van uitrusting voor voorwaardelijke toegang, voor de toepassing van de bovengenoemde bepaling van de kaderrichtlijn kunnen worden beschouwd als het aanbieden van elektronischecommunicatienetwerken.

- 16 Daartegenover staat dat redelijkerwijs kan worden geconcludeerd dat die betrekkingen tussen verzoekster en de exploitanten (of beheerders) van het satellietnetwerk en/of de afzonderlijke elementen daarvan, onder meer voor de toepassing van de toegangsrichtlijn, in wezen zouden kunnen worden aangemerkt als het verkrijgen van toegang tot elektronischecommunicatienetwerken en niet als het aanbieden van elektronischecommunicatienetwerken. Deze kwalificatie van de relevante feitelijke omstandigheden in de onderhavige zaak zou op zichzelf beschouwd leiden tot het oordeel dat de krachtens het nationale recht op verzoekster rustende dwingende verplichting tot heruitzending van de televisiezender „LRT Kultūra” („LRT Plius”) niet kan worden afgeleid uit de in het geding zijnde bepaling van de universeledienstrichtlijn (zie in die zin arrest van 13 december 2018, France Télévisions, C-298/17, EU:C:2018:1017, punt 18).
- 17 Gelet op een en ander wordt aan het Hof de eerste prejudiciële vraag voorgelegd.

Mogelijkheid om doorgifteverplichtingen op te leggen

- 18 In casu kan worden opgemerkt dat verzoeksters activiteiten deels bestaan in het overbrengen van signalen (het ervoor zorgen dat signalen worden overgedragen) via elektronischecommunicatienetwerken en in het aan eindgebruikers (klanten) verlenen van toegang tot deze signalen (beschermde televisie-uitzending) met behulp van uitrusting voor voorwaardelijke toegang. Die signalen (de stream)

worden voortdurend (ononderbroken) overgedragen, ongeacht het aantal eindgebruikers dat op dat tijdstip naar de televisiezenders in kwestie kijkt.

- 19 Aangezien de betreffende televisiezender „LRT Kultūra” („LRT Plius”) niet via een kunstmatige aardsatelliet wordt uitgezonden, houdt de in het geding zijnde verplichting tot heruitzending in wezen ook in dat verzoekster ervoor moet zorgen dat die televisiezender via een satellietnetwerk wordt uitgezonden. Met andere woorden, die verplichting ziet niet op de mogelijkheid voor eindgebruikers (klanten) om naar een televisiezender te kijken die reeds via een kunstmatige aardsatelliet is (her)uitgezonden, maar wel op onder meer de verplichting om signalen over te dragen (of ervoor te zorgen dat relevante signalen worden overgedragen), bijvoorbeeld door deze signalen in de stream op te nemen.
- 20 Tevens is het belangrijk te benadrukken dat verzoekster, zoals reeds is vermeld, niet de inhoud van televisieprogramma’s aanpast bij de heruitzending daarvan. Krachtens het nationale regelgevingskader is het namelijk verboden om heruitgezonden televisieprogramma’s aan te passen of om enige andere informatie in die programma’s op te nemen, met uitzondering van de toepassing van speciale technische maatregelen met het oog op de bescherming van minderjarigen of aanpassing voor mensen met een handicap.
- 21 Derhalve verwijst de in het nationale recht neergelegde verplichting tot heruitzending van nationale LRT-televisiezenders in omstandigheden als die van de onderhavige zaak naar een doorgifteverplichting die identiek is aan de verplichting van artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn. Indien het Hof bevestigt dat marktdeelnemers als verzoekster buiten de werkingssfeer van artikel 31 van de universeledienstrichtlijn vallen, rijst bijgevolg de vraag of een lidstaat het recht heeft om doorgifteverplichtingen op te leggen aan andere marktdeelnemers dan die welke in die bepaling van de richtlijn worden genoemd.
- 22 De kamer is van mening dat het feit dat de Uniewetgever de verplichting van artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn alleen heeft opgelegd aan marktdeelnemers die elektronischecommunicatienetwerken aanbieden, aldus kan worden uitgelegd dat dergelijke verplichtingen niet kunnen worden opgelegd met betrekking tot de activiteiten van een marktdeelnemer (of een deel daarvan) die binnen de werkingssfeer van de kaderrichtlijn en de specifieke richtlijnen vallen.
- 23 Aangenomen moet worden dat aan deze beoordeling niet noodzakelijk kan worden afgedaan door punt 27 van het arrest van het Hof van 13 december 2018, France Télévisions (C-298/17, EU:C:2018:1017), waarin is vastgesteld dat „[d]e universeledienstrichtlijn [...] de lidstaten [...] de vrijheid [laat] om doorgifteverplichtingen (*must carry*) op te leggen, naast die welke zijn bedoeld in artikel 31, lid 1, van [de kaderrichtlijn], met name aan ondernemingen die geen elektronischecommunicatienetwerken aanbieden maar via livestreaming televisieprogramma’s op internet aanbieden”. Uit dat punt en uit de inhoud van het arrest van het Hof zelf komt namelijk duidelijk naar voren dat die beoordeling uitsluitend gebaseerd is op de analyse van activiteiten die verband houden met het

aanbod om direct naar livetelevisie-uitzendingen op internet te kijken, dat wil zeggen op diensten voor het delen van inhoud en op het regelgevingskader voor dergelijke diensten.

- 24 De kaderrichtlijn en de specifieke richtlijnen gelden echter ook voor elektronischecommunicatiediensten, waaronder voor de toepassing van die wetgeving moet worden verstaan „een gewoonlijk tegen vergoeding aangeboden dienst die geheel of hoofdzakelijk bestaat in het overbrengen van signalen via elektronischecommunicatienetwerken, waaronder telecommunicatiediensten en transmissiediensten op netwerken die voor omroep worden gebruikt, doch niet de dienst waarbij met behulp van elektronischecommunicatienetwerken en -diensten overgebrachte inhoud wordt geleverd of redactioneel wordt gecontroleerd” [artikel 2, onder c) van de kaderrichtlijn].
- 25 In het licht van de bovengenoemde relevante omstandigheden kan redelijkerwijs worden geconcludeerd dat het in het geding zijnde gedeelte van verzoeksters activiteiten zou kunnen worden beschouwd als het aanbieden van elektronischecommunicatiediensten, die vallen binnen de werkingssfeer van de kaderrichtlijn en de specifieke richtlijnen, daaronder begrepen de universeledienstrichtlijn.
- 26 Daartegenover staat dat verzoekster vanuit het perspectief van een eindgebruiker diensten verricht die inhouden dat pakketten televisieprogramma's (zenders) worden gedistribueerd aan gebruikers van satelliettelevisie, terwijl dergelijke activiteiten – zoals expliciet staat te lezen in de overwegingen 45 en 2 van respectievelijk de universeledienstrichtlijn en de toegangsrichtlijn – moeten worden beschouwd als diensten waarbij inhoud wordt verstrekt. Los van het feit dat het verrichten van deze diensten onlosmakelijk is verbonden met de – door verzoekster geregelde – overdracht (overbrenging) van het relevante signaal (stream) via satellietnetwerken, terwijl juist de activiteiten op het gebied van de distributie van televisieprogrammapakketten in beginsel inhouden dat toegang wordt verleend tot de beschermde televisie-uitzending, kan derhalve niet worden uitgesloten dat verzoeksters activiteiten in hun geheel kunnen worden opgevat als het verrichten van de voornoemde diensten voor het delen van inhoud.
- 27 Zoals in overweging 5 van de kaderrichtlijn is uiteengezet, moet een onderscheid worden gemaakt tussen de regelgeving inzake transmissie en de regelgeving inzake inhoud. Volgens deze overweging is het communautaire regelgevingskader niet van toepassing op de inhoud van omroepprogramma's. Artikel 1, lid 3, van de kaderrichtlijn bepaalt dan ook dat deze richtlijn en de universeledienstrichtlijn de maatregelen onverlet laten die op communautair of nationaal niveau met inachtneming van het gemeenschapsrecht zijn genomen voor de verwezenlijking van doelstellingen van algemeen belang, in het bijzonder wat betreft de regulering van de inhoud en het audiovisuele beleid (arrest van 22 december 2008, Kabel Deutschland Vertrieb und Service, C-336/07, EU:C:2008:765, punt 32).

- 28 In overweging 45 van de universeledienstrichtlijn staat te lezen dat „[d]iensten waarbij inhoud wordt verstrekt, zoals het te koop aanbieden van een pakket geluids- of televisie-omroepinhouden, [...] niet [vallen] onder het gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronischecommunicatienetwerken en –diensten”, en dat „[o]p aanbieders van deze diensten [...] ten aanzien van deze activiteiten niet de universeledienstverplichtingen van toepassing [zijn]” (nadruk toegevoegd).
- 29 Deze overweging wijst er onder meer op dat de Uniewetgever niet alleen heeft bepaald welke betrekkingen niet onder het communautaire regelgevingskader voor elektronischecommunicatienetwerken en -diensten vallen, maar tevens duidelijk en expliciet heeft vastgesteld dat universeledienstverplichtingen niet van toepassing behoren te zijn op aanbieders van diensten waarbij inhoud wordt verstrekt. Met andere woorden, aangenomen mag worden dat verplichtingen die inhoudelijk overeenkomen met universeledienstverplichtingen, niet van toepassing behoren te zijn op marktdeelnemers die diensten verrichten waarbij inhoud wordt verstrekt.
- 30 Onder universele dienst wordt verstaan „het minimpakket van diensten als gedefinieerd in [de universeledienstrichtlijn] van een bepaalde kwaliteit dat voor alle gebruikers, ongeacht hun geografische locatie, beschikbaar is voor een in het licht van specifieke nationale omstandigheden betaalbare prijs” [artikel 2, onder j), van de kaderrichtlijn]. Aangenomen moet worden dat de in artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn neergelegde verplichting, voor zover deze ziet op de verplichting om de overdracht (overbrenging) van het relevante signaal (stream) naar een kunstmatige aardsatelliet en de uitzending vanaf daar te bewerkstelligen en/of uit te voeren, zou kunnen worden beschouwd als een universele dienst (waarbij op zijn minst wordt gewaarborgd dat televisie-uitzendingen beschikbaar worden gesteld voor gebruikers van satelliettelevisie). Bijgevolg kan een dergelijke verplichting – gelet op overweging 45 van die richtlijn – niet worden opgelegd aan marktdeelnemers die diensten voor het delen van inhoud verrichten, zoals het te koop aanbieden van pakketten televisie-omroepinhouden. Daartegenover staat dat universeledienstverplichtingen worden gedefinieerd in hoofdstuk II („Universeledienstverplichtingen, met inbegrip van sociale verplichtingen”) van de universeledienstrichtlijn, waarin niet wordt verwezen naar doorgifteverplichtingen. Bovendien kan redelijkerwijs uit de inhoud van het arrest van 13 december 2018, France Télévisions (C-298/17, EU:C:2018:1017), worden afgeleid dat de doorgifteverplichting, ongeacht de wijze waarop zij moet worden nagekomen, kan worden opgelegd aan marktdeelnemers die diensten voor het delen van inhoud verrichten, mits aan andere in het Unierecht gestelde voorwaarden is voldaan.
- 31 Gelet op een en ander wordt het Hof de tweede prejudiciële vraag voorgelegd.

Aantal eindgebruikers

- 32 Het nationale regelgevingskader met betrekking tot de verplichting tot heruitzending van nationale LRT-televisiezenders geldt op uniforme wijze voor alle heruitzendende omroepen, waaronder bijvoorbeeld kabel(televisie)netwerkexploitanten die kabeltelevisiediensten aanbieden (in het licht van de in dit verzoek om een prejudiciële beslissing aangehaalde rechtspraak van het Hof moeten laatstgenoemden zeker worden beschouwd als marktdeelnemers die elektronischecommunicatienetwerken aanbieden als bedoeld in artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn). In casu betekent het feit dat de nationale wetgever zelf ten aanzien van die verplichting alle heruitzendende omroepen (dat wil zeggen zowel de aanbieders van elektronischecommunicatienetwerken als anderen) gelijk behandelt, dat de inhoud van die in het nationale recht neergelegde verplichting moet worden uitgelegd en op alle heruitzendende omroepen moet worden toegepast op een uniforme wijze. Met andere woorden, wanneer wordt erkend dat het Unierecht de door het nationale recht opgelegde doorgifteverplichting niet toestaat voor zover zij van toepassing is op marktdeelnemers (heruitzendende omroepen) als bedoeld in artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn, zou dit tevens leiden tot de beoordeling dat die verplichting door het nationale recht niet mag worden opgelegd aan andere heruitzendende omroepen. Derhalve is in casu de uitlegging van een aantal bepalingen van de universeledienstrichtlijn van belang.
- 33 Het Hof heeft geoordeeld dat de uit artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn voortvloeiende doorgifteverplichtingen aan aanbieders van elektronischecommunicatienetwerken alleen kunnen worden opgelegd indien deze netwerken voor een significant aantal eindgebruikers de belangrijkste bron (het belangrijkste middel) zijn om radio- of televisie-uitzendingen te ontvangen (zie arresten van 22 december 2008, Kabel Deutschland Vertrieb und Service, C-336/07, EU:C:2008:765, punt 22, en 3 maart 2011, Commissie/België, C-134/10, EU:C:2011:117, punt 73).
- 34 Hoewel het Hof heeft overwogen dat dit vereiste niet geldt voor ondernemingen die niet onder artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn vallen (zie bijvoorbeeld arrest van 13 december 2018, France Télévisions, EU:C:2018:1017, C-298/17, punt 38), impliceert de vaststelling in punt 32 met betrekking tot de toepassing van het nationale recht op de in het geding zijnde rechtsbetrekkingen in casu dat het noodzakelijk is om de twijfels weg te nemen over de specifieke eindgebruikers die in aanmerking moeten worden genomen om te bepalen of aan die voorwaarde is voldaan.
- 35 In dit verband heeft de LRTK bij de vaststelling van het bestreden besluit in aanmerking genomen of verzoeksters klanten in staat zijn om naar de betreffende televisiezender te kijken met behulp van hun (satelliet)apparatuur, en op basis hiervan geconcludeerd dat hun satellieteindapparatuur (technische middelen) het niet mogelijk maakt de via het terrestrische netwerk uitgezonden televisiezender „LRT Kultūra” te ontvangen. De LRTK baseert haar beoordeling in wezen op het

feit dat satelliettelevisiekijkers niet beschikken over de technische apparatuur om terrestrische uitzendingen te ontvangen.

- 36 Daartegenover staat dat uit punt 23 van het arrest van 22 december 2008, Kabel Deutschland Vertrieb und Service (C-336/07, EU:C:2008:765), duidelijk blijkt dat deze rechterlijke instantie van de Europese Unie van oordeel was dat in het hoofdgeding het analoge kabelnetwerk voldeed aan de betreffende voorwaarde, aangezien „deze transmissievorm in Duitsland circa 57 % van de gezinnen bereikt en dus het meest gebruikte transmissiemiddel is”. Dit lijkt erop te wijzen dat in casu bij de beoordeling of het netwerk in kwestie – onder meer voor de toepassing van artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn – voor een significant aantal eindgebruikers hun belangrijkste bron (belangrijkste middel) is om televisie-uitzendingen te ontvangen, het aantal eindgebruikers van televisie-uitzendingen via satellietnetwerken moet worden bepaald ten opzichte van andere elektronischecommunicatienetwerken (bijvoorbeeld terrestrische televisie, kabeltelevisie, enzovoort).
- 37 Dienaangaande zij opgemerkt dat volgens de informatie in het dossier ongeveer 9 % van alle betaaltelevisieabonnees en ongeveer 6 % van alle huishoudens gebruikmaakt van de diensten van verzoekster (die de enige onderneming is die betaaltelevisiediensten per satelliet aanbiedt in Litouwen).
- 38 Gelet op een en ander wordt aan het Hof de derde prejudiciële vraag voorgelegd.
- 39 Bovendien zij opgemerkt dat in overweging 44 van de universeledienstrichtlijn staat te lezen dat „[n]etwerken die worden gebruikt voor de distributie van [...] televisie-uitzendingen onder het publiek [...] kabeltelevisie alsmede satelliet- en terrestrische omroepnetwerken [omvatten]”, en dat zij „voorts [...] andere netwerken [kunnen] omvatten voor zover een significant aantal eindgebruikers deze netwerken gebruikt als hun belangrijkste middel voor de ontvangst van [...] televisie-uitzendingen”. (Nadruk toegevoegd)
- 40 De televisiezender „LRT Kultūra” („LRT Plius”) wordt kosteloos op de LRT-website gestreamd. Op deze website kan tevens op elk tijdstip naar individuele programma’s van die televisiezender worden gekeken. Het totale aantal abonnees van internetaanbieders in Litouwen bedroeg in het vierde kwartaal van 2015 1 187 100 (ter vergelijking: het aantal betaaltelevisieabonnees bedroeg 724 500, van wie 83 600 abonnees van verzoekster waren) en in het derde kwartaal van 2018 1 295 500 (het aantal betaaltelevisieabonnees bedroeg 677 700, van wie 60 800 abonnees van verzoekster waren). De gemiddelde internetsnelheid van eindgebruikers in Litouwen is meer dan voldoende om naar de betreffende uitzendingen te kijken. Dit vormt de aanleiding voor de vierde prejudiciële vraag.
- 41 Erkend dient te worden dat artikel 31, lid 1, van de universeledienstrichtlijn – dat deel uitmaakt van hoofdstuk IV („Belangen en rechten van eindgebruikers”) van deze richtlijn – onder meer waarborgt dat kijkers toegang hebben tot verschillende televisiezenders, ongeacht de door hen gekozen technische middelen om

uitzendingen te ontvangen. Dat slechts een klein aantal eindgebruikers de betreffende middelen gebruikt om uitzendingen te ontvangen en dat die gebruikers naar de televisiezenders in kwestie via andere middelen (terrestrische televisieontvangers of internet) kunnen kijken, is dus wellicht niet van belang wanneer wordt beslist over de verplichting die in die bepaling van de richtlijn is neergelegd.

Verenigbaarheid van de dwingende verplichting met artikel 56 VWEU

- 42 Uit de rechtspraak van het Hof blijkt dat iedere doorgifteverplichting van deze aard, ongeacht of zij binnen de werkingssfeer van de universeledienstrichtlijn valt, een beperking op het vrij verrichten van diensten in de zin van artikel 56 VWEU vormt (zie bijvoorbeeld arrest van 13 december 2007, *United Pan-Europe Communications Belgium e.a.*, C-250/06, EU:C:2007:783, punt 38). Het staat buiten kijf dat in casu in het licht van de omstandigheden van het geval de aan verzoekster, die is gevestigd in een andere lidstaat, opgelegde verplichting tot heruitzending van de televisiezender in kwestie via satellietnetwerken moet worden beschouwd als een beperking van die vrijheid. Een dergelijke beperking kan gerechtvaardigd zijn om dwingende redenen van algemeen belang die verband houden met het cultuurbeleid (arrest van 13 december 2007, *United Pan-Europe Communications Belgium e.a.*, C-250/06, EU:C:2007:783, punten 41 en 42). In dit stadium van de procedure is er geen reden voor twijfel dat met de door het nationale recht opgelegde verplichting tot heruitzending van de televisiezender in kwestie een doelstelling van algemeen belang wordt nagestreefd, dat die verplichting is neergelegd in en rechtstreeks voortvloeit uit de wet, en dat zij duidelijk is, dwingend is en van toepassing is op alle heruitzendende omroepen.
- 43 De kamer twijfelt echter of die verplichting kan worden beschouwd als evenredig en als noodzakelijk om de betreffende doelstellingen te verwezenlijken, aangezien niets in deze zaak erop wijst dat LRT (de belanghebbende derde) niet in staat is om de televisiezender in kwestie zelf uit te zenden via de satellietnetwerken die worden gebruikt door verzoeksters klanten.
- 44 Immers, LRT is evenals verzoekster volkomen in staat om tegen vergelijkbare kosten netwerkmiddelen te huren en daarmee verband houdende diensten af te nemen van dezelfde exploitanten van elektronische communicatienetwerken en de afzonderlijke elementen daarvan, en van dezelfde dienstverleners, als verzoekster. Dit wordt in casu reeds bevestigd door het feit dat LRT zelf de ongecodeerde televisiezender „LRT Lituanica” – waarnaar kosteloos kan worden gekeken door zowel verzoeksters klanten als andere eindgebruikers van satelliettelevisie (kijkers) – uitzendt via dezelfde kunstmatige aardsatelliet die onder meer ook wordt gebruikt door verzoekster.
- 45 In het licht van deze omstandigheden moet aan het Hof de vijfde prejudiciële vraag worden voorgelegd.

- 46 Tevens zij opgemerkt dat de ongecodeerde televisiezender „LRT Kultūra” („LRT Plius”) wordt uitgezonden via een terrestrisch (televisie)omroepnetwerk. Derhalve is die televisiezender – wanneer apparatuur wordt verworven en/of gebruikt die nodig is voor het ontvangen van DVB-T-signalen met behulp van geschikte apparatuur die niet duur is – in beginsel ook toegankelijk voor huishoudens die gebruikmaken van de door verzoekster aangeboden satelliettelevisiediensten. Daarbij komt nog dat bepaalde inhoud van de televisiezender in kwestie – directe uitzendingen of individuele programma’s waarnaar op een later tijdstip wordt gekeken – kosteloos op internet toegankelijk is.
- 47 Derhalve moet in casu ook de zesde prejudiciële vraag worden gesteld.